

Подолька Тетяна Володимирівна

Магістрантка 1 курсу спеціальності Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Сумський державний педагогічний
університет імена А. С. Макаренка
Науковий керівник – **Косенко Ю. М.**, канд. пед. наук,
доцент

ГУРТКОВА РОБОТА У СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ВИВЧЕННЯ ШКОЛЯРАМИ ПРИРОДОЗНАВСТВА

У статті розкрито актуальність використання позаурочної діяльності в спеціальних закладах середньої освіти. Наголошено на ефективності гурткової роботи в розвитку пізнавальної активності та інтересу в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Висвітлено специфіку організації роботи гуртка природознавчого змісту в спеціальних навчальних закладах. Наведені умови ефективної роботи гуртків в умовах спеціальних шкіл. Підкреслено мотиваційний потенціал гурткової роботи в плані закріплення теоретичних знань та застосування предметних вмінь на практиці.

Ключові слова: гурткова робота, мотивація, учні з порушеннями інтелектуального розвитку.

Podoliaka Tetyana Volodymyrivna

Master's degree in specialty
016 Special education
(Oligophrenic pedagogy. Speech therapy)
Sumy State Pedagogical University
named after AS Makarenko
Supervisor – **Kosenko Y. M.**,
Ph.D. ped. Science, docent

GROUP WORK IN SPECIAL INSTITUTIONS OF SECONDARY EDUCATION AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF MOTIVATION FOR STUDENTS TO STUDY SCIENCE

The article reveals the relevance of the use of extracurricular activities in special institutions of secondary education. Emphasis is placed on the effectiveness of group work in the development of cognitive activity and interest in students with intellectual disabilities. The specifics of the organization of the work of the circle of natural science content in special educational institutions are highlighted. The conditions of effective work of circles in the conditions of special schools are resulted. The motivational potential of group work in terms of consolidation of theoretical knowledge and application of subject skills in practice is emphasized.

Keywords: group work, motivation, students with intellectual disabilities.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку корекційної психопедагогіки актуальною залишається проблема формування в учнів з порушеннями інтелекту міцних знань та вмінь їх застосовувати у практичній життєдіяльності. Природознавчі знання та вміння сприяють розвитку у дітей

зазначеної категорії бережливого відношення до природи та її ресурсів, формуванню компетентностей поводження на природі, відпочинку в лісі, диференціації грибів та ягід на їстівні та неїстівні, відношенню до флори й фауни, яка занесена до Червоної книги України тощо.

Формування природознавчих понять у школярів із порушеннями інтелектуального розвитку надає можливість розширення словникового запасу, збільшення обсягу знань, засвоєння алгоритмів поведінки на природі, сприяє розвитку мотивації до глибшого знайомства з природою рідного краю та України.

Одним із ефективних чинників розвитку мотивації до вивчення природознавства школярами зазначеної категорії є позаурочна діяльність, а саме гурткова робота. Діяльність гуртків у спеціальних закладах середньої освіти має власну специфіку, що включає рівень інтелектуальних та психофізичних можливостей дітей, їхню кількість, тривалість заняття, кількість занять у тиждень, матеріально-технічне забезпечення навчального закладу, його розміщення та віддаленість від парків, річок, озер та інших природничих об'єктів тощо.

Актуальність. У галузі корекційної психопедагогіки дослідниками висвітлено різні аспекти проблеми розвитку мотивації та інтересу до навчального матеріалу з природознавства (Г. Блеч, В. Липа, Л. Одинченко, Б. Пінський, Т. Пороцька, В. Синьов С. Трикоз та інші). На думку науковців, свідоме засвоєння природничих знань та вміння їх самостійно використовувати у практичній діяльності є одним із найважливіших завдань спеціальної школи.

Теоретичний аналіз та узагальнення наукових досліджень із проблеми засвоєння природничого матеріалу свідчать про складність формування природничих понять у школярів цієї категорії (О. Грабаров, І. Єременко, Л. Занков, В. Коркунов, Н. Коган та інші), а вербально-логічне мислення, яке потребує оперування цими знаннями, у дітей із інтелектуальними порушеннями виявляється найбільш недорозвинутим (В. Василевська, Г. Дульнєв, Х. Замський, В. Синьов, Н. Стадненко та інші). Стає очевидною необхідність застосування додаткових інструментів підвищення ефективності формування природничих знань і вмінь у школярів із порушеннями інтелекту з опорою на розвиток у них інтересу до флори й фауни, бережливого відношення до природи.

Низка дослідників (М. Баранський, О. Барков, О. Борзов, Л. Зеленська, О. Корнеєв, М. Костриця, М. Крачило, І. Матрусов, В. Обозний, Ю. Саушкін, К. Строев, О. Тімець та інші) звертали увагу на недостатню розробленість змісту, завдань та принципів гурткової роботи природознавчого змісту в спеціальних закладах середньої освіти, недостатнє врахування краєзнавчого чинника, недостатні зв'язки теоретичних знань з практикою, реальним життям, слабким матеріально-технічним і методичним забезпеченням процесу позаурочної діяльності в цих навчальних закладах, недооцінкою потреби учнів у спілкуванні з рідною природою та низького розвитку інтересу в дітей з порушеннями інтелекту, неврахуванні порушень розвитку психічних процесів та низької пізнавальної активності у школярів зазначеної категорії.

Мета статті полягає у висвітленні специфіки організації гурткової роботи в спеціальних закладах середньої освіти та її впливу на розвиток інтересу в школярів до вивчення природознавства.

Виклад основного матеріалу. Широкі можливості у розв'язанні проблеми розвитку здібностей дитини надає гурткова робота, що набуває сьогодні дедалі більшої популярності та є однією зі складових організації життєдіяльності дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.

Позакласна робота в значній мірі бере свій початок на уроці і в цьому випадку є її логічним продовженням. Чим досконаліші методи викладання тим активні на уроці самі учні – їх думки, здібності, уявлення, тим реальніша потреба продовження пізнавальної діяльності в гуртках, клубах за інтересами, аматорських об'єднаннях, громадських організаціях тощо.

Організація позаурочної діяльності з природознавства є однією із складових навчально-виховного процесу, продовжує формувати у підростаючого покоління інтерес до природи, формує та розвиває інтерес до флори й фауни країни та рідного краю, мотивує до більш глибокого вивчення навчального матеріалу з природознавства та застосування здобутих знань і вмінь на практиці, удосконалює навички спілкування, діяльність різних видів (пізнавальної, образотворчої тощо). Також гурткова робота сприяє розширенню кругозору учнів, задоволенню їх інтересів, розвитку творчих здібностей, допитливості, розвитку мислення, словесного мовлення і слухового сприйняття, що розвиває творчу уяву та залучає до суспільно корисної праці в умовах різноманітної і цікавої діяльності для дітей із порушеннями інтелекту.

Школярі з порушеннями інтелектуального розвитку зараховуються до гуртків з урахуванням інтересів та нахилів. У початкових класах залучаються діти не залежно від рівня успішності, здібностей, тому, що схильність у цьому віці ще не визначилася, а методично правильно організована робота гуртка підвищує пізнавальний інтерес, формує бажання чому-небудь навчитися новому. До складу гуртка входять учні без врахування різниці у віці.

За даними Т. Байбари, найбільш результативною гурткова робота може стати для учнів 5-8 класів, тому, що вони вже в певний мірі володіють необхідними навичками колективної роботи, мають певний багаж знань з природознавства. У цих учнів вже більш чітко визначені пізнавальні інтереси та нахили. Враховуючи актуальність питання, автор підкреслює можливість організації окремих гуртків природознавчого змісту й для учнів 3-4 класів спеціальних закладів освіти[1].

Б. Брунов наголошує на великому виховному та пізнавальному значенні гуртків юннатів. Вибір діяльності для таких гуртків дуже різноманітний. Догляд за рослинами городу, поля, саду, найпростіші види селекційної роботи, парникове господарство, вирощування плодів, овочів, квітів, основи раціонального догляду за тваринами, охорона птахів та багато іншого – все це можуть робити сільські діти зазначеної категорії. У місті цю роботу можна почати з освоєння прийомів і правил догляду за кімнатними рослинами, домашніми тваринами та птахами[2].

На нашу думку, старшокласникам, які є членами гуртків природознавчого спрямування під керівництвом вчителів можна доручити роботу з охорони навколишньої природи. Для цього доцільно закріпити за школою певні ділянки лісу, саду, парку, скверу та постійно проводити там роботу з охорони насаджень і розумного догляду за ними.

Вивченням рідного краю, його природних багатств, економіки свого району діти можуть зайнятися в гуртках природничо-краєзнавчого напрямку. Такі гуртки доцільно комплектувати учнями 7-8 класів. У рамках цих гуртків, старшокласники з порушеннями інтелекту можуть поєднати природознавчі знання з практичними вміннями, а саме обробленням клумб, їх прополкою, розведенням розсади, збиранням та сіянням зерна рослин, обкопуванням дерев, підрізанням кущів, обпилюванням сухих гілок, доглядом за тваринами підсобного господарства тощо.

Робота гуртків проводиться в другій половині дня. Залежно від умов школи (наявності приміщень, режиму і розпорядку роботи) організаційні форми можуть бути різними. Обов'язковими повинні бути наступні вимоги до роботи гуртків у спеціальних навчальних закладах: заняття гуртків повинні проводитися не раніше, ніж через 2-3 години після закінчення навчальних занять; якщо заняття гуртка проводиться після підготовки домашніх завдань, то і тут попередньо повинно бути відведено час для відпочинку; не рекомендовано проводити гурткову роботу у вечірні години (після вечері); тривалість одного заняття гуртка не повинна перевищувати 1 години. Під час роботи слід організовувати невелику перерву або для всієї групи, або для окремих учнів;

Кількість учнів в одному гуртку не повинна перевищувати десяти. Але в спеціальних школах можуть бути випадки, коли до гуртка входять 3-5 осіб.

Робота гуртка природознавчого змісту повинна визначатися перспективним планом та розкладом. Поряд з розкладом гуртка, потрібно чітко вказати, в якому приміщенні, який керівник проводить заняття, склад гуртка, список дітей тощо. Методисти рекомендують гурткові заняття проводити не частіше ніж один раз на тиждень, але і не рідше одного разу на два тижні.

Дуже важливе значення має організаційна робота по комплектуванню гуртків. Вона передбачає глибокий аналіз здібностей і нахилів дітей та терплячу діяльність педагогічного колективу з тим, щоб дуже тактовно допомогти учневі вибрати саме той гурток, в якому можуть найбільш повно розкритися його здібності і проявитися схильності, або той гурток, який допоможе йому в компенсації того чи іншого дефекту розвитку. Цю роботу проводять без будь-якого натиску, не викликаючи в учня почуття протесту, так, щоб порада, яку дають педагоги, сприймалася учнем як власне бажання.

Кожна дитина може брати участь не більше ніж в одному-двох гуртках. Гуртки з перших днів з роботи не можуть бути укомплектовані повністю стабільним складом учнів. В процесі занять можливий перехід дітей з одного гуртка в інший. З відповідним бажанням дітей слід рахуватися і завжди задовольняти його в тих випадках, коли дитина проявляє справжній інтерес або ж коли для неї перехід в інший гурток є доцільним. На початку діяльності гуртка дітям треба в загальних рисах розповісти, чим вони будуть займатися, чому навчатися і яку потім корисну для всіх роботу вони зможуть зробити.

Висновки. Отже діяльність гуртків природознавчого змісту в спеціальних закладах середньої освіти сприяє розвитку мотивації та інтересу до цього

шкільного предмету. Гурткові заняття сприяють формуванню корисних практичних вмінь, які діти можуть застосувати в самотійному житті. У них виховується почуття колективізму, вміння працювати для інших і відчувати радість від цієї роботи.

Перспектива дослідження. Подальшою перспективою нашого дослідження є розроблення методичних рекомендацій організації та проведення гурткових занять природознавчого змісту в умовах спеціального закладу середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах: Київ: Веселка, 2008. 334 с.
2. Брунов Б. П. Воспитание детей с проблемами в интеллектуальном развитии. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://nsportal.ru/shkola/korreksionnaya-pedagogika/library/2020/12/20/brunov-b-p-vospitanie-detey-s-problemami-v>